

РЕЦЕНЗІЯ

доктора економічних наук, професора

ІЛЯШ Ольги Ігорівни

на дисертаційну роботу

ПЕРЕПЕЛІЦИНА ГРИГОРІЯ БОРИСОВИЧА

**«ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ
ДЕРЕВООБРОБНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ НА ЗАСАДАХ ЦИРКУЛЯРНОЇ
ЕКОНОМІКИ»,**

подану на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 07 «Управління та адміністрування» за спеціальністю 073 «Менеджмент»

1. Актуальність теми дослідження та її зв'язок із науковими програмами.

Вибір теми, присвяченої управлінню розвитком деревообробної галузі України на засадах циркулярної економіки, є актуальним і науково обґрунтованим. Деревообробна галузь має важливе значення для лісопромислового комплексу України та значний експортний потенціал. Водночас рівень лісистості України становить 17,4 %, що є нижчим за середньоєвропейський показник, а обмеженість первинних лісових ресурсів і зростання попиту на сировину посилюють потребу у структурно-технологічній перебудові галузі.

За таких умов особливої ваги набуває пошук підходів до ефективнішого використання деревини, скорочення виробничих відходів і переходу до замкнених матеріальних циклів. Застосування принципів циркулярної економіки, зокрема каскадного використання деревини та інтенсифікації переробки відходів, створює підґрунтя для підвищення конкурентоспроможності й еколого-економічної стійкості галузі. Водночас, як зазначено в дисертації, подальшого опрацювання потребують обґрунтування пріоритетів її розвитку, формування циркулярних бізнес-моделей та інтенсифікація переробки деревних відходів.

Дисертаційну роботу виконано відповідно до плану науково-дослідних робіт Науково-дослідного центру індустріальних проблем розвитку НАН

України за темами «Реструктуризація ланцюгів створення вартості в лісопромисловому комплексі України в повоєнний період» (№ 0123U103154) та «Впровадження циркулярного підходу в секторах економіки» (№ 0124U005146). У межах першої теми здобувач оцінював динаміку світової заготівлі й експортно-імпортних операцій лісопромислового комплексу та розробляв підхід до оцінювання конкурентних переваг його продукції; у межах другої — обґрунтовував ключові дефініції циркулярного підходу й запропонував методичний підхід до визначення напрямів структурних перетворень у деревообробній галузі (с. 19 - 20).

Актуальність теми визначається поєднанням кількох обставин: обмеженістю первинних лісових ресурсів України та зростанням попиту на сировину; необхідністю структурно-технологічної перебудови деревообробної галузі; потребою поглибити переробку деревини, активніше залучати відходи у виробничі цикли й обґрунтувати пріоритети розвитку галузі на засадах циркулярної економіки. Це дає підстави оцінити тему як актуальну та важливу для забезпечення довгострокової конкурентоспроможності й еколого-економічної стійкості деревообробної галузі України.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій та їх достовірність.

У дисертаційній роботі послідовно розглянуто теоретичні підходи до впровадження каскадно-циркулярного підходу в деревообробній галузі, стан світового й українського ринків її продукції, рівень каскадності галузі в Україні та країнах світу, а також напрями вдосконалення управління її розвитком на засадах циркулярної економіки (с. 25 - 63, 73 - 150, 158 - 198).

Методологічний апарат роботи охоплює аналіз і синтез, індукцію та дедукцію, порівняльний і статистичний аналіз, метод мультиплікативної згортки, регресійні моделі, методи структурного, бібліометричного та кластерного аналізу, класифікаційний і матричний методи. У дисертації визначено, для яких завдань використано кожен із цих методів. Інформаційну базу становлять нормативно-правові акти, статистичні матеріали України та міжнародних організацій, дані Scopus і Web of Science, наукові публікації,

матеріали й звітність вітчизняних компаній, інтернет-ресурси та результати власних досліджень здобувача (с. 20 - 21).

У першому розділі розглянуто теоретичні підходи до впровадження каскадно-циркулярного підходу в деревообробній галузі, динаміку світового та українського ринків її продукції й пріоритети розвитку галузі на засадах циркулярної економіки (с. 25 - 63).

У другому розділі оцінено стан переробки деревини в Україні та країнах світу, рівень каскадного використання деревини й запропоновано методичний підхід до обґрунтування напрямів структурних перетворень у деревообробній галузі України (с. 73 - 150).

У третьому розділі визначено шляхи підвищення ефективності використання деревних відходів, обґрунтовано вибір пріоритетів розвитку галузі за матеріальним каскадом і розглянуто формування циркулярних бізнес-моделей (с. 158 - 198).

Серед результатів, відображених у положеннях наукової новизни, — організаційний підхід до обґрунтування напрямів розвитку деревообробної галузі, методичний підхід до визначення напрямів інтенсифікації переробки деревних відходів і структурно-логічна схема оцінювання стану галузі на засадах каскадної циркулярності (с. 22 - 23).

3. Наукова новизна одержаних результатів.

До сильних сторін роботи належить наявність власних наукових результатів, які автор чітко розмежовує за ступенем новизни у вступі (с. 22 - 23). Їх зміст розкривається в основних розділах дисертації.

Організаційний підхід до визначення напрямів розвитку деревообробної галузі представлено як послідовність етапів: формування теоретичних засад і визначення детермінант циркулярності, оцінювання рівня розвитку галузі на засадах каскадно-циркулярного підходу та визначення перспективних напрямів її розвитку (с. 62 - 63).

Запропонована структурно-логічна схема оцінювання стану деревообробної галузі України та країн світу охоплює ресурсну базу, матеріали, первинну й вторинну переробку деревини та енергетичне використання біомаси (с. 74 - 75, рис. 2.1). Інтегральне оцінювання рівня каскадності ґрунтується на

системі показників, об'єднаних у чотири компоненти: сталість ресурсної бази, ефективність первинної переробки, використання вторинної та рекуперованої сировини й енергетичне використання біомаси (с. 102 - 112, рис. 2.21).

Методичний підхід до обґрунтування напрямів структурних перетворень у деревообробній галузі відображено в логічній схемі на рис. 2.28 (с. 117 - 118) та розкрито через подальший аналіз структури й потоків ресурсного циклу, матриць прямих і повних витрат та R-принципів циркулярної економіки (с. 124 - 149).

Окремо розглянуто організаційний підхід до визначення напрямів підвищення використання деревини як джерела енергії. Він включає оцінювання стану світового лісового господарства, визначення використання енергетичного потенціалу деревини та розроблення сценарію підвищення використання її паливного потенціалу в Україні (с. 163 - 172).

Методичний інструментарій оцінювання конкурентоспроможності продукції деревообробної галузі за рівнями каскаду представлено, зокрема, структурно-логічною схемою з використанням індексів RCA та СТВ (с. 177 - 178). Розрахунки й результати порівняння та кластеризації продукції України та країн світу наведено на с. 179 - 186.

4. Теоретична, методологічна цінність та практична значущість одержаних результатів

Теоретична цінність роботи полягає в обґрунтуванні теоретико-методичних засад управління розвитком деревообробної галузі на засадах циркулярної економіки та в систематизації етапів визначення напрямів її розвитку — від формування теоретичних засад і оцінювання каскадності до обґрунтування структурних перетворень (с. 20, 62 - 63).

Методологічна цінність визначається використанням загальнонаукових і спеціальних методів, зокрема порівняльного та статистичного аналізу, методу мультиплікативної згортки, регресійних моделей, структурного, бібліометричного й кластерного аналізу та матричного методу (с. 20 - 21). Застосування методичного підходу до інтегрального оцінювання рівня каскадності галузі розкрито через систему показників за чотирма компонентами (с. 102 - 112), а підхід до обґрунтування структурних перетворень — через логічну схему та її апробацію (с. 117 - 149).

Практична значущість результатів підтверджується їх використанням у діяльності ТОВ «Е.М.А.», Об'єднання промисловців і підприємців Харківської області — Регіональне відділення всеукраїнської громадської організації «Український союз промисловців і підприємців» та ТОВ «Кроноспан ЮА». У дисертації зазначено, які саме результати застосовано цими організаціями, і наведено реквізити відповідних довідок (с. 23).

5. Повнота відображення наукових положень в опублікованих працях

Основні положення дисертаційної роботи відображено у 13 наукових працях: 2 розділах у колективних монографіях, один із яких індексується у Scopus; 6 статтях у фахових наукових виданнях України категорії «Б», з них одна одноосібна; 5 тезах доповідей у матеріалах конференцій. Загальний обсяг публікацій становить 8,5 умовного друкованого аркуша, з яких 3,8 належать здобувачу (с. 24). Перелік праць наведено в додатку Г (с. 226 - 229). Зазначені кількісні показники та склад публікацій відповідають відомостям, наведеним у дисертації.

6. Дискусійні положення та зауваження до дисертаційної роботи.

Відзначаючи актуальність теми дослідження, послідовність викладу та практичну спрямованість одержаних результатів, доцільно звернути увагу на такі дискусійні положення та зауваження:

1. Інтегральне оцінювання рівня каскадності деревообробної галузі побудовано за чотирма компонентами, а ваги часткових показників визначаються з урахуванням їхніх коефіцієнтів варіації (с. 102 - 107). Оскільки значення інтегрального показника використовуються для ранжування й кластеризації країн (с. 113 - 116), доцільно було б додатково показати, наскільки стійкими залишаються одержані результати за інших варіантів нормування або визначення ваг.

2. Порівняння рівня каскадності проведено для 36 країн за даними 2024 року (с. 107 - 116). З огляду на зазначені в роботі складнощі міжнародного зіставлення статистичних даних (с. 101 - 102), доречно було б докладніше окреслити критерії формування вибірки країн і межі, у яких отримані результати можуть бути поширені на інші країни.

3. Методичний підхід до обґрунтування структурних перетворень апробовано на даних міжгалузевих балансів за 2015, 2017 і 2021 роки (с. 124 - 149). Було б доцільно окремо обґрунтувати, як зміни, що відбулися після 2021 року, можуть вплинути на застосування запропонованих напрямів структурних перетворень у сучасних умовах.

4. Для розроблення сценарію підвищення використання паливного потенціалу деревини використано регресійні моделі виробництва деревних агрегатів і формування деревних відходів (с. 163 - 172; результати моделей наведено на с. 170 - 171). Додаткове пояснення припущень, горизонту сценарного прогнозування та чутливості результатів до зміни вихідних параметрів посилило б практичну інтерпретацію цього результату.

5. У роботі систематизовано сім циркулярних бізнес-моделей за рівнями каскаду та наведено приклади їх застосування (с. 192 - 195), а також розглянуто бар'єри й шляхи їх подолання (с. 196 - 197). Водночас конкретизація критеріїв вибору й пріоритетності таких моделей залежно від доступності сировини та характеру бар'єрів могла б полегшити їх практичне застосування підприємствами галузі.

Зазначені зауваження мають дискусійний характер і спрямовані на подальше поглиблення результатів дослідження, не знижуючи загальної позитивної оцінки дисертаційної роботи.

7. Загальний висновок.

Дисертаційна робота Перепеліцина Григорія Борисовича на тему «Теоретичні аспекти управління розвитком деревообробної галузі України на засадах циркулярної економіки» є самостійно виконаним і завершеним науковим дослідженням, спрямованим на розв'язання важливого наукового завдання — обґрунтування теоретико-методичних засад і розроблення практичних рекомендацій з управління розвитком деревообробної галузі на засадах циркулярної економіки.

Наукові положення, висновки та рекомендації дисертації є обґрунтованими, містять результати методичного, теоретичного й емпіричного рівнів новизни та мають теоретичне і практичне значення для управління розвитком

деревообробної галузі України. Практичне використання окремих результатів підтверджено довідками підприємств і організацій.

Дисертаційна робота за своїм змістом, структурою та оформленням відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261 (із змінами), Вимогам до оформлення дисертації, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. № 40 (із змінами), а також Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (із змінами).

Усе вищевикладене дає підстави для висновку, що Перепеліцин Григорій Борисович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 07 «Управління та адміністрування» за спеціальністю 073 «Менеджмент».

Рецензент:

завідувачка сектору макроекономічного аналізу та прогнозування

Науково-дослідного центру

індустріальних проблем розвитку НАН України,

доктор економічних наук, професор

Ольга ІЛЯШ

Підпис засвідчую: вірно

Вчений секретар

Науково-дослідного центру

індустріальних проблем розвитку

НАН України

Надія БЄЛІКОВА